

Chudý
Richard,
aneb,
Cesta k
blahobytu

eknizky.sk

Benjamin Franklin

Chudý
Richard, aneb,
Cesta k
blahobytu

BENJAMIN FRANKLIN

EKNIZKY.SK

Chudý Richard, aneb, Cesta k blahobytu by Benjamin Franklin is licensed under a Creative Commons

Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License, except where otherwise noted.

Obsah

Benjamin Franklin ix

Milý čtenáři! 1

Napište hodnotenie knihy 16

Benjamin Franklin

Narozený 17. ledna 1706, byl jedním z největších mužů minulého století. Jeho život jest dle slavného francouzského dějepisce Migneta, jehož slov zde uvádíme, vzorem následování. Každý se z něho může učit, chudý, bohatý, nevědomý, učený, prostý občan. Málo která dráha života byla vykonána tak ctnostně, slavně, jako dráha tohoto syna mydlářova, jenž počal nalejváním loje do forem na svíčky, potom stal se tiskařem, redigoval nejprvnější časopisy americké, založil první dílny na papír v osadách a povznesl jejich vzdělanost a osvětu. Objevil, že elektřina jest táž věc jako blesk. Stal se členem akademie věd v Paříži a skoro všech vědeckých spolků v

Evropě. V Londýně byl smělym jednatelem osad poddaných, ve Francii šťastným vyjednávatelem osad povstalých, a postavil se po bok Washingtonovi jako zakladatel jejich nezávislosti. Taktěž nemálo získal sobě zásluh o poučování mládeže, zvláště pak stavu řemeslnického. Mimo to hleděl povznésti mravní, duševní i politické vzdělání lidu vydáváním dobrých časopisů a spisů prostonárodních, zvláště svého proslulého kalendáře, zvaného »Chudý Richard«. Vydával jej po 25 let, a v něm všechny mezery mezi pamětihodnými dny v roce vyplňoval příslovími, doporučujícími píli a šetrnost jako prostředky k zámožnosti i ctnosti. Tato přísloví sebral a spojil v souvislou rozpravu a vložil ji jako předmluvu do kalendáře na rok 1757. Roztroušené tyto rady, sebrané takřka v jedno ohnisko, způsobily tím větší účinek.

Článek byl, jak vypravuje Franklin ve svém »Životopise«, vytištěn ve všech časopisech amerických, otiskován v Anglii na velkém listě a přibíjen na stěny v dílnách. Dvakrát

přeložen do franciny a později do všech jazyků evropských.

V Americe stala se přísloví Franklinova běžnými hesly a přispěla nemálo k různé, podnikavé a praktické povaze amerického lidu. — Franklin, dosáhnuv 84 let a obklopen jsa počtami obou dílů světa, zemřel dne 17. dubna 1790 jako lidumil a mudrc, jako statečný občan, slavný státník a velký muž, který zasloužil, že nejen celá Amerika nosila po něm měsíc smutek, ale i shromáždění ústavodárné ve Francii k němu se přidalo státním dekretem.

Nechť malá tato knížka, věnovaná jako upřímná a dobrá rada české mládeži ze škol do života vstupující, povzbudí ji k tomu, aby udrženy i rozmnoženy byly statky národa našeho, čímž platně přispěje se k jeho samostatnosti jak v zemědělství tak v průmyslu i obchodu.

Milý čtenáři!

Často jsem slýchal, že spisovateli nic tak nelahodí jako vědomí, že díla jeho s úctou od jiných bývají uváděna. Posudte sami, jak velice jsem byl povděčen případu, o kterém Vám chci vypravovati.

Sestoupil jsem onehdy s koně svého na místě, kdež se bylo k veřejnému výprodeji mnoho lidí sešlo. Bylo ještě časně; lidé mluvili o zlých časech, a jeden z nich obrátiv se k jakémusi letitému, čistě ale jednoduše oblečenému člověku se šedivou hlavou, tázal se ho: A což vy, otče Abrahame, soudíte o těchto nynějších časech? Nemyslíte-li, že ty těžké daně a platy celou zemi vysají? Nebo, kterak možné bude jim dostačiti? A co se vám zdá, abychom dělali? — Otec Abraham

pozastaviv se na chvíli, odpověděl: »Má dobrá rada vám ve vší krátkosti k službám stojí: nebo moudrému, prý, napověz, jak praví chudý Richard.« Celé shromáždění nutilo jej, aby mluvil, i obstoupili ho, a on takto počal:

»Milí zlatí sousedé a přátelé, pravda, že jsou mnohé a těžké daně, jež vláda nám ukládá, ale kdybychom neměli žádných jiných, ty bychom přece zapravili; my však ještě máme jiné daně, a ty nás ještě více sužují. Naše lenost, na příklad, dvakrát tolik nám ujímá než daně samé, naše marnivost třikrát, a naše bláznovství čtyřikrát tolik. Těchto daní nás žádný poslanec ani zpola ani zcela nezbaví; avšak není po všem veta, chceme-li jen dobré rady uposlechnouti; nebo, jak praví chudý Richard, bůh pomáhá těm, kdo si pomáhají sami.

Kdyby některá zemská vláda doháněla lid k tomu, aby jí desátkem svého času robotil, toť by každý křičel; ale lenost většině z nás mnohem více času odjímá. Zahálka nevyhnutelně ukracuje nám života, protože nás ze-

mdlivá. Zahálka jest rez, hlodající mnohem silněji než práce. Klíč často potřebovaný pěkně se leskne, praví chudý Richard. Ale miluješ-li život, nemař čas, praví chudý Richard dále, nebo z času udělán jest život. Jak mnoho pozbýváme již tím, že spíme nad potřebu, nepomníce, že liška spící nechytá zajíců, a že v hrobě dosti dlouho spáti budeme.

Jestliže čas jest nej dražší věc na světě, bude mrhání času marnotratnost nade všecky největší: nebo, jak praví chudý Richard, ztracený čas nevrátí se zas, a to, co pravíme dost času, na konci málo kdy stačí. Nuže, hýbejme rukama, dokud síly se dostává. Lenost všecko ztěžuje, pilnost působí snadnost. Kdo pozdě vstává, nikdy nedodělá; noc jest, než se hodně zabral do práce. Lenivost loudá se tak váhavě, že jí chudoba brzy dohoní. Naléhej na práci, aby práce na tebe. Záhy do postele, záhy z ní; v tom jest zdraví, rozum i jmění, praví chudý Richard.

Co jest plátno lepších časů si žádati a

doufati? Budme jen my jiní, časové také se změní. Pilnosti není třeba žádostí, praví chudý Richard. Když se krmíš nadějí, hled', abys hladem neumřel. Bez práce nic není. Já si pomáhám rukama, protože nemám polí, a mám-li jaké, přičiňuji sám rukou, protože na něm velká daň. Chudý Richard dobře pověděl: Kdo své řemeslo, má jistinu, a kdo má povolání, dochází úspěchu a úřadů; musí však řemeslo své provozovati a povolání svému práv býti, jinak ani jistina služba nestačí mu k zaplacení daní. Kdo miluje práci, nalézá chleba: pracovitému hlad někdy do domu kouká, ale vjíti nesmí. Ani právní vykonavatel nevkročí přes práh jeho; nebo činlivost splácí dluhy, ale množí je. Třebas nenašel pokladu a nedědil po žádném strýci: dobře tak! Pilnost jest matka štěstí, a pilného vším obdaruje Bůh. Vzdělávej roli svou, když lenoch spí; budeš míti obilí na potřebu i na prodej. Pracuj dnes, neb nevíš, co ti zítra překaziti může. Jeden dnešek za víc stojí, než dva zejtrky, praví chudý Richard, jakož i neodkládej na

zejtří, co dnes udělati můžeš. Kdybys sloužil hodnému pánu, nestyděl-li bys se, kdyby tě zaháleti viděl? Avšak tys pánem svým, styd' se tedy sám před sebou, když zahálíš, maje co dělati pro sebe, pro svou rodinu a pro svou vlast. Chutě měj se k práci bez rukavic, a pomni, co praví chudý Richard, kočka v rukavicích myši nechytá. Jest arci mnoho co dělati na světě, a ty snad máš měkké ruce od narození, ale jen jednou počni srdnatě, a půjde práce denně lépe. Není-li pravda, že déšť i kámen promočí? Myš trpělivá a pilná i lodní provaz překouše. Pod opěťovanými rázy padne i silnější dub.

Řekne snad mnohý z vás: A což nemáme sobě naprosto nikdy pohověti? Odpovídám, jak praví chudý Richard, užívej dobře času, zasloužili odpočinku, a neztrácej hodiny, nemaje jisté minuty. Volnou chvílí nazýváme Čas, ve kterém něco užitečného dělati se dá. Pilný uprázdňení takové nalézá, ale lenivý nikdy. Nebo, jak praví chudý Richard, život plný volné chvíle a život zahálčivý jsou věci velmi rozdílné. Mnohý by rád bez pracování,

pouze svým vtipem živ byl, ale málo kdo s tím daleko dojde. Ale práce naproti tomu přináší útěchu, nadbytek i vážnost. Utíkej kratochvílím, a budou tebe hledati. Pilný pavouk má velkou pavučinu, a od té doby, co mám kravičku a několik ovcí, každý mi přeje dobré jitro — pozoruje chudý Richard velmi pravdivě.

Ale samá pilnost nezpůsobí všecko ; potřebí jest, abychom byli stálými, vytrvalými a pozorlivými, abychom sami dohlédali k svým věcem a nebezpečili se příliš na jiné. Nebo, jak praví chudý Richard, stromu často přesazovanému a rodině často se stěhující daří se méně, než když zůstávají na místě. Trojí stěhování jest jako jedno vyhoření. Neopouštěj dílny své a dílna tvá neopustí tebe. Chceš-li, aby tvá věc dobře pořízena byla, jdi sám, nechceš-li, pošli jiného. Kdo zbohatnouti chce od pluhu, ved sám, nebo poháněj. Oko pána spomáhá víc, než obě ruce jeho. Nedostatek péče více škodí, nežli nedostatek důvtipu. Kdo nebdí nad dělníky svými, ten otvírá jim měšec svůj.

Přílišné spoléhání zkazilo mnohé ; v záležitostech tohoto světa méně oklamává nedůvěra než přílišné důvěřování. Žádný nepykal, že se staral o sebe, nebo, jak praví chudý Richard, chceš-li mít i věrného a příjemného sluhu, posluž sobě sám. Malá nedbalost bývá příčinou veliké neřesti. Že nebylo hřebíku, upadla podkova, pro podkovu zašel kůň, pro koně jezdec: dostihl a zabil ho nepřítel, čehož by se bylo nestalo, kdyby byl hleděl u podkovy na hřebík.

Tolik o pilnosti, milí přátelé, a o dbalosti na své věci. K těmto dvěma ještě něco třetího přijíti musí, a to jest šetrnost. Kdo neumí tak šetřiti, jak vydělávati, upracuje se do smrti, nezůstává haléře. Tučná kuchyně hubené pořízení, praví chudý Richard. Jak nabyto, tak pozbyto, můžeme říci o mnohém pěkném tolárku od té doby, co ženy naše pro kávu na šití a pletení, a my mužové pro pivo a vínko na motyku a kladivo jsme zapomněli býti bohat; neuč se jenom vydělávati, ale i šetřiti, praví chudý Richard. Španěly

Amerikou nezbohatly, neboť vydání jejich převyšovaly důchody.

Pryč tedy s marnotratnými zpozdilostmi, a netřeba vám naříkati na zlé časy, těžké daně a veliké náklady v rodině: nebo víno a ženy, hra a podvod ztenčují statek a rozmnožují potřeby. Mnohá neřest stojí tolik, že by se dvě děti vyživiti mohly. Myslíte, že šálek kávy, tu a tam sklenička vína, nějaký pamlsek, o něco lepší oděv, malá někdy vyjížďka mnoho neznamená? Pomněte však, co praví chudý Richard: mnohokrát málo, také mnoho; varujte se malých vydání: malá skulina způsobí, že i veliký koráb utone. Mlsná huba příčina žebroty: blázni strojí hostiny a chytrí je snědí. Vy jste se tu shromáždili k veřejnému prodeji všelikých titěrností a šperků. Pokládáte tyto věci za statky, ale vizte, ať některým z vás nebudou pro něnedo statky. Myslíte, že jich dostanete lacino, snad daleko pod cenou; ale nepotřebujete-li jich nevyhnutelně, na všečen způsob draze je zaplatíte. Pomyslete na to, co praví chudý Richard:

Kup, čeho a brzo prodáš, bez čeho nelze. Mnozí lacinou koupí ve zkázu přišli. Rozmysli se pokaždé, dobře koupíš. Bývá koupě jen na oko dobré, a zdrží-li tě od řemesla, můžeš míti mnohem více škody než zisku. Ó, toť velká pošetilost, draze kupovati pozdější lítost, a přece ta pošetilost na prodejích denně se přihází, protože lidé na kalendář nemyslí. Rozumný, praví chudý Richard, zmoudří škodou jiného, blázen svou vlastní. Znáám lidi, kteří pro pěkný kus oděvu rádi se postí a svým dětem chleba ujímají.

Hedvábí a satén, aksamít a samet uhašují oheň v kuchyni. Nejsou to potřeby životní, nenáležejí ani k pohodlí života; žádáme jich jedině, že do oka padají. Tak se stává, že více jest potřeb vymyšlených nežli přirozených, a tak bohatí chudnou, a bývají dlužníky těch, na kteréž jen s vysoka hledívali, kteří však pilností a spořivostí svou blahobytu se domohli. Odtud světle jest viděti, jak praví chudý Richard, větší jest sedlák na nohou, nežli šlechtic na kolenou. Mnohý krásnou mohovitost zdědil, ale zapomněl, kterak k ní

přišel, a myslil: nyní jasno jest, a nocí více nebude, tak malé vydání ze statku, jakýž jest můj, ani se nepozná; ale chudý Richard praví: Pořád z bečky, a nikdy, do bečky, budeš brzy na dně, a když vyschla studnice, teprve sobě vážíš vody. A to mohl dříve věděti, kdyby k němu byli šli na radu. Milí lidé, chcete-li věděti, jak jsou drahé peníze, jděte a hleďte si nějaké vypůjčit. Za dluhem starost běží, praví chudý Richard. Nehrubě lépe daří se těm, kteří lidem peníze půjčují a domů je dostat chtějí. Chudý Richard dává velmi dobrou radu, když praví: Marnivost v oděvu jest pravá kletba. Napadne-li tě choutka, abys na leccos peněz vydal, podívej se do měšce. Marnivost jest tak násilná žebračka, jako chudoba, ano mnohem nestoudnější. Koupil-lis jeden pěkný kus, koupíš jiných jedenáct, aby se všecko k sobě hodilo; nebo, jak praví chudý Richard: snáze odolati prvnímu chtíči, nežli všem následujícím, a chudý, který se spravuje bohatým, jest tak směšný jako žába, která se nadýmala, chtějíc se volu vyrovnati. Velký

koráb se dále může, ale malé lodky nechtě se břehu drží. Takovým pošetilostem trest v zápětí kráčí. Chudý Richard praví: Kdo má k obědu marnost, dostane k večeři potupy, nebo: pýcha s nadbytkem snídá, obědvá s chudobou a večeří s hanbou. A co prospěje konečně lichý lesk, pro kterýž tolika se odvažujeme, tolik trpíme? Ani nezachová zdraví, ani neosvobodí od nemoci, ani nezvyšuje hodnotu člověka, ale vzbuzuje závist a klopotem v záhubu táhne.

Jaká pošetilost tedy, pro tak zbytečné věci dluhy dělati! Pravda, netřeba platiti až po půl létě ; a to snad mnohého sem přivábilo, který nemá haléře v kapse. Jest ovšem velmi pohodlno koupiti bez peněz, ale pomněte, co to jest, v dluhy se zaplésti! Tím dáte druhému právo nad sebou. Nemůžete-li zaplatiti v čas, bude vám stydno, když vás potká věřitel. Budete se třásti, mluvíce s ním, a koktati mizerné výmluvy. Ponenáhlu ztratíte pravdymilovnost i stud, a zlehčíte se hrubými a ošemetnými lžemi. Nebo lež jest druhý stupeň ke křivdě, jakož děláním dluhu

první. Lež za dluhem chodí. Člověk svobodný měl by každému na světě beze strachu do očí hleděti: ale chudoba často ponižuje a ujímá ctnosti. Prázdný pytel nemůže přímo stát! praví chudý Richard.

Co byste řekli o vladaři neb správě zemské, která by pod trestem žaláře zapověděla vám, abyste se šatili jako lidé lepšího stavu?

Zdaž byste neříkali, že jste lidé svobodni, a že můžete choditi jak chcete, že rozkaz ten svobodě na ujmu, a panování to že tyranské jest? Avšak, sami se takovému tyranství podrobujete, pro úpravné šatstvo dluhy se obtěžujete. Kupující nemyslí na zaplacení: ale mají lepší paměť, než dlužníci. Věřitelé jsou jako hodiny, na vlas vědí, kdy došla. Zasvitá den placení, než se probudíte, a přijdou upomenout o dluh, dříve než pomníte na zapravení jeho. Byste pak i pomněli, přece lhůta, prve tak dlouhá, nyní náramně krátká vám jest: bude se vám zdáti, že čas, křídlatý na plecích, již i na patách křídel dostal. Ten má krátký půst, kdo o velikonoci dluh platiti musí. Snad jste nyní s

to, abyste nějaké malé výstřednosti dovoliti si mohli bez uškození sobě, ale odložte raději něčeho na staré šediny a pro náhodu : nebo, jak praví chudý Richard: ranní záře netrvá celý den. Výdělek váš může býti krátký a nejistý, ale vydání jisté jest a trvati bude, co živi jste! Snáze jest vystaviti dvě ohniska, na jednom pořad strojiti. Polož se raději bez večere, než abys s dluhem vstal. Vydělávej co můžeš, a neplýtvej tím, cos vydělal. Toto jest pravé tajemství proměňovati olovo ve zlato. Kdo najde tento kámen moudrosti, nebude déle naříkati na zlé časy a těžké daně.

To jsou, milí přátelé, pravidla rozumu a opatrnosti. Avšak přece nespolehejte přes příliš na svou vlastní pilnost, šetrnost a bedlivost. Jsou to sice převýborné věci, nicméně bez požehnání s hůry málo vám prospějí. Proste tedy pokorně za to požehnání, a nebudte bez soucitu a spravedlnosti k těm, kdož ho nemají, nýbrž přispějte jim ku pomoci. Pomněte, že Job trpěl, a ku posledu požehnáno měl.

K závěrku: Zkušené jest drahá škola, ale jediná, v které blázní se učí. Můžeš dáti komukoli dobrou radu, ale ne dobré chování. Komu nelze raditi, nelze pomoci, praví chudý Richard, a kdo neslyší, ten cítí.

Tak domluvil stařec. Lid poslouchal řeči jeho a schvaloval moudrá jeho učení, ale, jak to obyčej po každém kázání, dělal tu chvíli naopak. Výprodej se začal, a lid kupoval bez rozumu a rozvahy.

Shledal jsem, že dobrý ten muž pročetl důkladně mé kalendáře a vše dobře strávil, co já jsem do nich během dvacetipěti let byl uložil.

Časté dovolávání se mé osoby musilo by každého jiného unaviti, avšak mé marnivosti to velice lahodilo, ačkoliv jsem věděl, že ani desátá část této moudrosti, kterou mně připisoval, nebyla mou vlastní, nýbrž pouhým klasobraním na poli zdravého rozumu všech věků a národů.

Nicméně rozhodl jsem se býti dobrou ozvěnou těchto zásad, a ačkoliv jsem se tu zastavil, chtěje koupiti sobě sukna na nový

kabát, odložil jsem to s úmyslem, že můj starý ještě trochu déle nositi budu. Laskavý Čtenáři, tvůj prospěch bude tak veliký jako můj, učiníš-li totéž.

Jsem tvůj k službám vždy ochotný

Richard Saunders.

Napíšte
hodnotenie
knihy

OHODNOTIŤ KNIHU CHUDÝ
RICHARD, ANEB, CESTA K
BLAHOBYTU